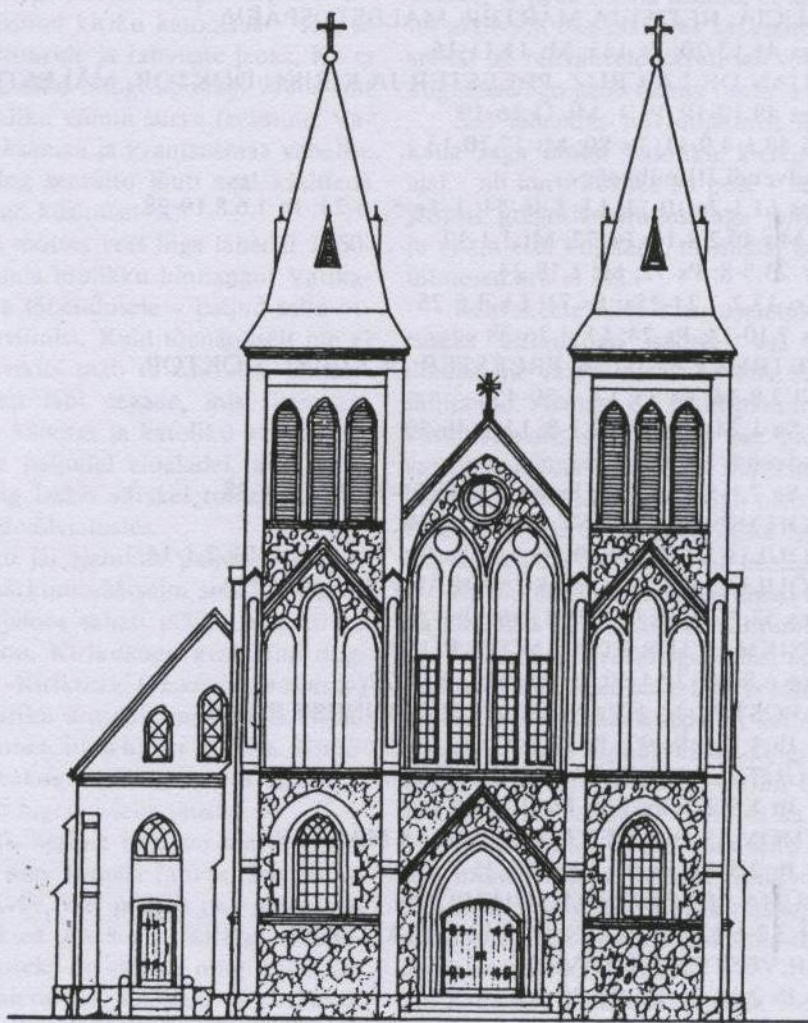

Kiriku Elu

Detsember 1990

Eesti katoliiklaste häälekandja

10. (13.) number

DETSEMBER

- l 1. Ilm 22,1-7; Ps 95; Lk 21,34-36
- P 2. Adventi esimene pühapäev, uue kirikuaasta ja lugemistetsükli "B" algus.
Js 63,16b-17.19b. 64,3-7; Ps 80; 1 Ko 1,3-9; Mk 13,33-37
- e 3. FRANCISCUS XAVERIUS, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV.
Jes 2,1-5; Ps 122; Mt 8,5-11
- t 4. JOHANNES DAMASKÜSEST, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR.
Jes 11,1-10; Ps 72; Lk 10,21-24
- k 5. Jes 25,6-10a; Ps 23; Mt 15,29-37
- n 6. NICOLAUS, PIISKOP. Jes 26,1-6; Ps 118; Mt 7,21.24-27
- r 7. AMBROSIUS, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR.
Jes 29,17-24; Ps 27; Mt 9,27-31
- l 8. PNM. PÄRISPATUTA SAAMISE SUURPÜHA.
1 Mo 3,9-15; Ps 98; Ef 1,3-6.11-12; Lk 1,26-38
- P 9. Adventi II pühapäev
Jes 40,1-5.9-11; Ps 85; 2 Pe 3,8-14; Mk 1,1-8
- e 10. Jes 35,1-10; Ps 85; Lk 5,17-26
- t 11. DAMASUS I, PAAVST. Jes 40,1-11; Ps 96; Mt 18,12-14
- k 12. JEANNE FRANCESCA DE CHANTAL, PÜHENDUNU.
Jes 40,25-31; Ps 103; Mt 11,28-30
- n 13. LUCIA, NEITSI JA MÄRTER. MÄLESTUSPÄEV.
Jes 41,13-20; Ps 145; Mt 11,11-15
- r 14. JUAN DE LA CRUZ, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
Jes 48,17-19; Ps 1; Mt 11,16-19
- l 15. Si 48,1-4.9-11; Ps 80; Mt 17,10-13
- P 16. Adventi III pühapäev
Jes 61.1-2a.10-11; Lk 1,46-54; 1 Te 5,16-24; Jh 1,6.8.19-28
- e 17. 1 Mo 49,2.8-10; Ps 72; Mt 1,1-17
- t 18. Jr 23,5-8; Ps 72; Mt 1,18-24
- k 19. Ko 13,2-7.24-25a; Ps 71; Lk 1,5-25
- n 20. Js 7,10-14; Ps 24; Lk 1,26-38
- r 21. PETRUS CANISIUS, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR.
Üi 2,8-14; Ps 33; Lk 1,39-45
- l 22. 1 Sa 1,24-28; 1 Sa 2,1-8; Lk 1,46-56
- P 23. Adventi IV pühapäev
2 Sa 7,1-5.8b-11.16; Ps 89; Ro 16,25-27; Lk 1,26-38
JOHANNES KETYST, PREESTER.
- e 24. JÕULUÕHTU. Jes 9,1-3.5-6; Ps 96; Ti 2,11-14; Lk 2,1-14
- t 25. JÕULUD, KRISTUSE SÜNNIPÄEV. SUURPÜHA.
Jes 52,7-10; Ps 98; He 1,1-6; Jh 1,1-18
- k 26. ESIKMÄRTER STEFANOSE PÜHA.
Ap 6,8-10. 7,54-59; Ps 31; Mt 10,17-22
- n 27. APOSTEL JA EVANGELIST JOHANNENESE PÜHA.
1 Jh 1,1-4; Ps 97; Jh 20,2-8
- r 28. SÜÜTALASTEPÄEV. KIRIKUPÜHA.
1 Jh 1,5-2,2; Ps 124; Mt 2,13-18
- l 29. THOMAS BECKETT, PIISKOP JA MÄRTER.
1 Jh 2,3-11; Ps 96; Lk 2,22-35
- P 30. PÜHA PEREKONNA SUURPÜHA.
Si 3,2-6.12-14; Ps 128; Kl 3,12-21; Lk 2,22-40
- e 31. SILVESTER I, PAAVST
1 Jh 2,18-21; Ps 96; Jh 1,1-18

Katoliku kirik pärast Vatikani II kirikukogu

8. detsembril möödub 25. aastat Vatikani II kirikukogu lõpetamisest

Käesolev artikkel on üldistav kokkuvõte loengust, mille diakon Pentti Laukama pidas käesoleva aasta juuli-augusti vahetusel Eestis viibides Tallinna ja Tartu katoliku koguduste liikmetele. Lehe ilmumisajaks on artikli autor käinud samalaadset loengureisil ka teist korda, ning sellegi ettekande konspekt ilmub «Kiriku Elus» lähemal ajal. Härra Laukama on lahkelt lubanud jätkata koostööd ka tulevikus, kui vaid meiepoolset huvi jätkub.

Käesolev kokkuvõte on koostatud autori enda poolt.

Vatikani II kirikukogu, mis oli koos aastatel 1962–1965, oli kõigi aegade suurim kirikukogu juba ainuüksi selle osalenud piiskoppide arvu poolest. Kunagi varem ei olnud nii ilmekalt esile tõusnud kiriku katoosus – see, et on olemas kõikide kultuuride ja rahvuste jaoks. Ka ei häirinud kirikukogu isade tööd mingisugunegi väline oht – ühegi ilmaliku ega kirikliku võimu surve (eelmine, Vatikani I kirikukogu jäi Saksamaa ja Prantsusmaa vahelise sõja puhkedes pooleli ning seetõttu jõuti seal käsitleda vaid osa päevakorda võetud küsimustest).

Me oleme praegu aja mõttes veel liiga lähedal 1960-tele aastatele selleks, et anda lõplikku hinnangut Vatikani II kirikukogule ja tema tähendusele – paljud selle otsusedki alles ootavad elluviimist. Kuid tõenäoliselt me ei eksi, kui ütleme, et tulevikus saab ta osutama tähtsaimaks neist kirikukogudest läbi aegade, mis siia maani peetud on. Igal juhul aga käivitas ta katoliku kirikus väga põhjaliku uuendumise paljudel elualadel, avas kaua suletuna seisnud uksi ning laskis värskel tuul puhuda kiriku umbseks muutunud võlvialustes.

Vatikani II kirikukogu jäi ajalukku paljudel põhjustel. Üks, ja kahtlemata märkimisväärsim seik oli see, et esimest korda kristluse ajaloos taheti määratleda kiriku olemust, seda, mis kirik on. Kirikukogu avaldatud dogmaatiline konstitutsioon «Kirikust» («*Lumen gentium*») on omalaadne katoliku kiriku alusdokument, mis kirjeldab kiriku olemust, ülesannet, ülesehitust ja piire. Nimeetatud dokument on kirikukogu töö keskseim tulemus, ning teisi dokumente peab lugema selle taustal.

Dokumendi «Kirikust» keskne idee on see, et kirik on palverännakul, rännul olev Jumala rahvas. See oli kiriku ajaloos uus mõtlemisviis, mis pööras pea peale traditsioonilise käsitluse kirikust. Varem oli kirikut mõistetud püramiidina, mille aluseks on rahvas ning mille kohal kõrgub tipuna kirikuhierarhia. Vatikani II kirikukogu vaatas asjale teisiti: kiriku tähtsaim ja olemuslik osa on see, millesse kuulub kogu Jumalarahvas – ilmikud, orduinimesed, preestrid – kõik. Kiriku hierarhia teenib seda rahvast erilise armu läbi. Ilmikud ei ole siis mingisugune «alam klass», kelle ülesanne on vaid «sõna kuulata ja maksta», vaid nad moodustavad kiriku tõelise olemuse.

Mõte kirikust kui palverännakul olevast Jumala rahvast tähendas ka seda, et kirik ei ole veel «valmis», vaid on alles liikumas selle poole, millena Jumal tahab teda kord näha. Seetõttu ei tohi kirik peita end möödunud aegadest pärinevate mõtteviiside taha ning korrata kunagi päheõpitud dogmasid; ta peab olema valmis pidevaks uuendumiseks ning jälgima täpselt «aja märke» – neid väliseid ilminguid kirikus, mille läbi Kristus kutsub oma kirikut käima uusi, varem tundmatuid teid. See kutse nõuab kirikult õpetuses toimuva arengu ja süvitsimineku heakskiitmist.

Nägemusel kirikust kui Jumala rahvast oli määrav osa ka liturgilises uuenduses, mille Vatikani II kirikukogu käivitas. Liturgia, kiriku ühine palve ja ülistus, ei tohi olla miski, mida rahvas vaid passiivselt kuulab ja pealt vaatab; ta peab olema selline, et kiriku iga liige võiks selles aktiivselt osaleda. Üks keskseim järeldus ning tagajärg sellest oli rahvakeele kasutuselevõtmine pühal missal: iga koguduseliige peab saama osaleda oma keelses liturgias.

See tähendas hüvastijätmist ladina keelega, mis oli kaua aega olnud katoliku kiriku tundemärgiks. Samal ajal – nii kurb kui see ka pole – tähendas see ka hüvastijätmist gregoriaanimuusikaga jumalateenistustel. Ei või ju enam ette kujutada, et missal lauldaks midagi, millest inimesed aru ei saa.

Rahvakeele kiire kasutuseletulemine kõikjal oli üllatuseks kirikukogu isadele, kes olid lootnud, et ladinakeelne missa oleks kirikus siiski mingi positsiooni säilitanud. Ajalugu on siiski juba näidanud, et rahvakeele kasutuselevõtt oli otsekui vee pääsemine paisu tagant. vastuseis ladina keelele oli märkamatu omandanud sellised mõtted, et kirikukogu otsus muutis korraga kõik. Praegu on Euroopas juba raske leida neid, kes veel mäletavad, kuidas missat ladina keeles peeti.

Kiriku mõistmine palverännakul oleva Jumala rahvana tähendas ka täiesti uut suhtumist teistesse kristlastesse. Vatikani II kirikukogu ütles, et Kristuse kirik on katoliku kirikus, kuid selle tõelisi elemente on ka teistes kirikutes. See tähendab seda, et katoliku kirik ei väida end olevat Kristuse ainuke kirik, kuigi ta Püha Vaimu usaldades usub, et et on selle kiriku otsene järglane. Samal ajal tunnistab katoliku kirik, et ka teised kristlikud kirikud on vähemalt teatud osas selle Kristuse kiriku järglased, mõned vähem, mõned rohkem. See on viinud katoliku kiriku kõigi kristlike kirikutega dialoogi, mille eesmärgiks on see kirikute ja kristlaste ühtsus, mille Kristus ise palus oma jüngritele.

Kristlaste ühtsus ei tähenda vaesestumist või seda, et kristlased loobuksid oma pärandi mingitest osadest. Vastupidi, tee kristlaste ühtsusele kulgeb teiste kristlaste ja nende traditsiooni ning sellest õppimise kaudu. Me ehitame kristlaste ühtsust loobudes oma eelarvamustest ja ettekujutatud üleolekust ning tunnistades, et me kõik oleme teel ühise eesmärgi poole, kus Kristuse palve saab tõelisuseks.

NEED, KELLELE JUMAL

END ILMUTAS

preester Mieczysław Maliński

(Raamatust «Uskuda Kristusesse»,
algus KE nr 2/1989)

Kui sa loed Vana Testamendi esimest raamatut, esimest Moosese raamatut, leiad kirjakoha, kus on öeldud: «Ja Jumal nägi, et maa on raisku läinud, sest kõik elavad olendid olid oma eluviisides raisku läinud, ja Ta ütles Noale: 'Ma olen otsustanud teha lõpu kõigele elavale, sest maa on täis nende vägivalda. Seepärast, vaata, ma hävitan nad ühes maaga. Aga sina tee enesele laev goeferipuust. Vaata, ma saadan veeuputuse maa peale ... Ja sina pead minema laeva ühes oma poegadega ...' Ja Noa tegi kõik nii, nagu Jumal teda käskis.»

Seda sündmust võime ilma kahtluseta nimetada Jumala ilmutuseks. Siin ilmutab Jumal inimesele oma tahte saladust.

Pane tähele, et Noa polnud Iisraeli rahva hulgast. Juudi rahva tekkimiseni jäi veel palju aega. Patriah Noa oli üks inimkonna esiisadest, kellele Jumal end ilmutas, nii nagu ka esimestele inimestele inimkonna ajaloo alguses.

Lühidalt, Jumal on kõigi inimeste Jumal, mitte ainult israellaste oma. Ta tahab teha õndsaks kõiki inimesi, aitab neid teel õndsuse poole, tahab anda igavese elu kõigile pärisosaks. Ta on kandnud hoolt inimese eest algusest peale, ilmutanud ennast talle kohe alguses.

Aga tuli aeg, mil Jumal pidas inimest juba sedavõrd täiskasvanuks, et võis talle ilmutada kogu üleloomuliku tõe. Selles kasutas Jumal tööriistana Iisraeli rahvast, kelle Ta valis ette valmistama Jeesuse Kristuse tulekut. Kuid mitte iseenda tulekut. Iisraeli Jumal ei pidanud olema ega polnud rahvuslik Jumal. Ta oli kõigi Jumal, ja Iisrael oli kutsutud teenima kogu inimkonna üritust.

Kui me vaatame Iisraeli rahva formeerumist, näeme, kuidas Jumal lõi optimaalsed tingimused selleks, et inimeste õndsust endas kandev tõde oleks neile vastuvõetav, arusaadav, alalhoidud ja teistele edasi antud. Nii valis Jumal ära ühe idamaa väikerahvastest.

«Ja Issand ütles Aabrahamile: 'Mine välja oma kodumaalt, oma isa majast, maale, mille ma sulle näitan. Sest sinust teen ma suure rahva ... Ma õnnistan neid, kes sind õnnistavad ja nean ära need, kes sind neavad. Sinu läbi saavad õnnistatud kõik maailma rahvad'. Ja Aabraham läks teele, nii nagu Issand oli käskinud.»

Jumal valis ühe inimese rahva juhiks ja tegi temaga lepingu. Sellest alates kordub sõna «leping» Iisraeli rahva ajaloos üha, ja omandab suure tähtsuse. «Jumal teeb lepingu» s.t. ühendab end rahvaga, loeb seda endale kuuluvaks. Lepingu kaudu saab Jumal Aabrahami jaoks, tema järeltuleva põlve jaoks, ning Iisraeli rahva eeskujul läbi kogu inimkonna jaoks ISIKUKS; transtsendetseks TEMAKS. Siit algab Jumala dialoog inimesega. Ta pöördus ja pöördub tema poole oma Tõe, oma Armastusega,

ootab nende omaks võtmist ja vastust – usaldust. Jumal eraldas väikerahva, kes alguses elas alles karjakasvatava rändrahvana, ja käskis neil hoiduda ümberkaudsete rahvaste kultuuride mõjust, mida tuli mõista vastuhakuna Jumalale. Nii koonduski see rahvas ümber oma ainukese pühakoja ja oli vankumatul veendumusel, et ta on teisest rahvastest kõrgelt üle – kultuurilt, majanduselt, sotsiaalselt, sest just tema on Tõelise Jumala rahvas.

Niisuguses erilisel selle jaoks kohandatud tingimustes antakse Jumala ilmutus. Algul valitud patriarhide – Aabrahami, Saamueli, Moosese – kaudu; siis kuningate – Taaveti, Saalomoni – kaudu; prohvetite – Jesaja, Jeremia – kaudu. Prohvetid nõudsid rahvalt ja kuningalt Jumala poolt ilmutatu täitmist; tunnistuseks, et see, mida nad räägivad on Jumala käsk, olid nad ise, nende elu ning samuti imed, mis nende sõnade kinnituseks sündisid.

Juudi rahva isolatsioon kindlustas ilmutatud tõdede muutusteta säilitamise ja edasiandmise järgmistele põlvkondadele.

* * *

Pärast rasket tööpäeva pöörduvad inimesed koos tööloomadega õhtuhämaruses tagasi laagrisse. Kõik kogunevad lõkke ümber, küpsetavad tuel lambaliha. Ei saa ju elada ainult karja ja sugukonna probleemidele ning probleemikestele. Peab nägema rohkemat ja laiemalt. Sugukonna patriarh on see, kes teab, kes on kuulnud oma vanematelt, kuulnud neid nii tähelepanelikult, et nüüd kuulavad teised teda. Ta räägib sedasama, mida on kuulnud, ikka sedasama, kuid see kõik on üha tähtis, ülev ja olemuslik. See puudutab igaüht neist isiklikult, kuid samas dikteerib ka nende väikese maailma piirid. Ilmutus oli nende pärisomandus, aga kuulus ka kogu maailmale, sest see rahvas esindas Jumala ees kogu inimkonda. Mälu, mida ei koormanud mingisugune teave, säilitas matemaatilise täpsusega kõik kuulnud sõnad, et need edasi anda tulevastele põlvkondadele.

Kui kirjutamis- ja lugemisoskus levisid, pandi suuliste pärimuste põhijooned kirja. Kirju pidas rahvas suure au sees ja säilitas neid hoolega.

* * *

Juudi rahvas oli Jumalale vaheldumisi kord truu, kord hakkas Talle vastu. Esimesel juhul sai ta rikkaliku tasu, teisel juhul raske karistuse. Nüüd, pika ajadistansi tagant vaadates mõistame, et selles dialoogis oli oma kord. Konkreetseid juhtnöörid, käsud, autasud, karistused viitasid eelnevatele sarnastele olukordadele. See, mis oli aktuaalne otseselt tegevuses olevatele inimestele, sai kasulikuks kogu rahvale, ilmutuseks, mis hiljem ületas ühe juhtumi, ühe sündmuse ajaloolised raamid.

Aasta-aastalt hakkasid juudid üha paremini aru saama, kes Jumal on ja mida ta neilt ootab, millised tingimused esitab neile vahetult Jumalaga. See oli kasvatatsioon, mis pandi kirja, raiuti kaljusse tulevaste põlvede jaoks. Nüüd võime hinnata seda, kuidas aja kulgedes omandasid uusi varjundeid niisugused mõisted nagu Jumala armastus, õiglus, patt, taevast, põrgu, kuidas allegoorilistest ja enigmaatilistest mõistetest said kindla püsiväärtusega terminid, kuidas loobuti loodusnähtuste personifitseerimisest, leiti metafooride sisuline tähendus.

See kasvatusprotsess valmistas ette Lunastaja tulemist, kes võis enda kohta öelda – Mina olen Tõde.

Protsessioonid minevikus ja tänapäeval

Ladinakeelne sõna «processio» tähendab otseses tõlkes edasiliikumist, pidulikku väljumist, rongkäiku jumalateenistuse paika.

Kõige vanemad protsessiooni alged pärinevad juba sugukondliku korra aegadest: sugukonnapealiku tulek rahva ette tähtsate otsuste teatavakstegemiseks, võiduka väejuhi sissemarss kodulinna pärast õnnestunud sõjaretke. Ka religioon ei jäänud siin kõrvale. Paganlikud püha-paigad asusid sageli kõrgematel kohtadel kas linnades või nende vahetus läheduses. Kõiki inimesi puudutavate murede – katk, näljahäda vms – või pidupäevade puhul koguneti juba elurajoonides, et minna üheskoos püha-paika, kaasas ohvriannid, sümboliseerides nii kogu linna või rahva soovi leevendada jumalate viha või tänada neid näiteks hea viljasaagi eest. Kristliku lepitusprotsessiooni eelkäijaks võib pidada *ambarvale*'t (lad. amb arva – ümber põldude), paganlikus Roomas 25. aprillil jumal Robiguse (või jumalanna Robigo) auks toimunud rongkäiku.

Eelpoolmainitud eeskujusid kasutas ka kristlus oma protsessioonitraditsiooni loomisel. Nii sümboliseeris Issandailmumispüha rongkäik suure kuninga saabumist. Kirikust kanti ikoon Jeesuse kujutisega rahvahulgast läbi tänavale. Rahvas järgnes ikoonile, moodustades palvetajate ja õnnistusetootlejate rongkäigu. Protsessioon tegi ringi ümber linna ja põldude.

Mõnede kristlike rongkäikude põhjus oli puht olmeline. Isegi kõige kibedamatel tagakiusamisaegadel viidi surnud kristlaste põrm rongkäigus matusepaika. Keiser Konstantinuse ajal IV saj. lõppesid kristlaste tagakiusamised ja paavst ning piiskopid võrdsustati kõrgete riigiametnikega. Kirikuvürstide saabumine pühakotta ja sealt lahkumine toimus edaspidi protsessioonis.

Ka jumalateenistuse käigus esines rongkäigu elemente. Näiteks paavsti missal toimusid protsessioonis evangeeliumiraamatu toomine, leiva ja veini toomine altarile, Armulaua viimine rahvale jagamiseks. Protsessioonide jaoks loodi spetsiaalseid laule. Esimesed neist olid eeslaulu ja refrääniga litaaniad. Rongkäigu eesotsas kanti tavaliselt risti, harva ka ristikujutisega lippu.

Ringprotsessioonid omandasid erilise tähtsuse gallia ja germaani aladel. Siin tekkis palmipuudepüha protsessioon igihaljaste okstega käes, mis meenutas Kristuse tulekut Jeruusalemma Suure nädala alguses.

Keskaeg tõstab taas au sisse patukahetsus- ehk lepitusrongkäigud. Kuulsaim neist oli IV sajandil tekkinud ja V sajandil kõik paganlikud lepitusprotsessioonid välja tõrjunud *amburbale* ehk *litanía maior* (amb urbem – ümber linna) ümber Rooma linna, et Jumal hoiaks rahvast tulevate hädade eest. Paganliku reliktina jäi *amburbale*'ga seotuks loomade ohverdamine. Rongkäik leidis aset iga viie aasta järel 2. veebruaril ja andis tõuke hilisema küünlapäeva küünlaprotsessiooni tekkimiseks. Kui mainitud protsessioon liikus väljaspool kirikut, kasutati küünalde asemel tõrvikuid.

Veidi hiljem tekkisid ka Gallias lepitus- ehk patukahetsusrongkäigud, mis kandsid siin nime *rogationes* ehk *litaníae minores*. Neist esimene teadaolev korraldati 469.

aastal Lyoni piiskop Mamertuse poolt maavärisemise ja viljalkalduse tõttu. 511. aastal leiame selle protsessiooni kohustuslikuna kogu Gallia kirikule ning aastal 800 samum selles rongkäigus juba ka Rooma.

Skolastilisel perioodil XI-XII sajandil süveneb komme kanda protsessiooni piduliku osa lõpus pühimat Altarisakramenti. Barokiajal said protsessioonid enam triumfaalse iseloomu. Need kulgesid läbi kloostrikäikude või ümber kogudusekiriku; osavõtjad kandsid purjekujulisi lippe, pilte, kujusid ja reliikviaid. Sellest ajast pärineb meilegi tuntud, ainult püha-päeviti peetav «asperges»-veepiserdamisprotsessioon läbi kiriku.

Kõige pidulikumad protsessioonid on tänapäevani Kristuse pühima Ihu ja Vere pühal ning Ülestõusmispühadel. Kristuse pühima Ihu ja Vere pühal tehakse kiriku ümber (või ka sisse) neli altarit, mille juures rongkäik peatub ning toimub evangeeliumilugemine. Ülestõusmispühade protsessioon teeb aga kolm ringi ümber kiriku.

Vatikani II kirikukogu kavandas muuhulgas ka liturgilise reformi, mis seadis eesmärgiks kirikuaasta terviklikkuse väärtustamise. Reformiga seati protsessioonide sisseviimine või nende kõrvaldamine kirikukalendrist teatud määral eri maade piiskopikonverentside ja järgnevalt kohalike ordinaarpiiskoppide kompetentsi, pidades silmas kohalike väärtuslike traditsioonide säilitamist ajakohastatud ja mõistuspärastatud kujul.

Tänapäeval mõistetakse protsessiooni liturgilise palvusronkäiguna millegi või kellegi auks. Juba kuningriikide aegadest kujunes tavaks, et kõige tähtsamad isikud käisid piduliku rongkäigu lõpus. Sellest ongi tulenenud protsessiooni kui niisuguse erinevus lihtsalt rongkäigust. Rongkäigu eesotsas kantakse risti, piduliku osa lõpus liigub vaimulik, kandes monstrantsi asetatud Armulaualeiba või näiteks Palmipuudepühal palmioksi. Tema järel liituvad rongkäiguga kõik kirikulised. Kui sõjaväe rivisamm algab vasakust jalast, siis protsessioonid vastupidi, paremast jalast, et rõhutada vaimulike rongkäikude distsipliini ja motiivide põhimõttelist erinevust.

Kuigi ka ristitee meenutab vahel väliselt nii rongkäiku kui palverännakut, on siin tegemist lihtsalt palvusega, mitte protsessiooniga (kuna ristiteed võib käia ka üksinda) ega palverännakuga (see eeldab tingimata mingi sündmusega seotud püha-paika väljajõudmist).

Ka palverännakute tekkimist on ajaloos raske jälgida. Oma olemuselt erinevad nad protsessioonist juba selle poolest, et tähtis pole niivõrd liikumine ise, kuivõrd püha-paik, kuhu suundutakse ja raskused, mida inimene peab ületama, et pälvida Jumalalt armu. Palverännakutel oli Vana Testamendi kultuses keskne koht. Tihti võeti ette palverännakuid paikadesse, kus patriarhid olid saanud Jumala ilmutuse. Hiljem muutus palverännak Jeruusalemma templisse iga uskliku iisraellase kohuseks, mille pidi sooritama vähemalt Paasapühadeks st kord aastas, äärmisel juhul kord elus. Kristlikud palverännakud tekkisid vanatestamentlike eeskujude põhjal, kuid erinesid veidi oma motivatsioonilt. Enam polnud see kohustus, vaid inimese enda tahtest sõltuv otsus. Palverännakule mindi pattu kahetsema, mingile tähtsale otsusele õnnistust paluma, tänama Jumalat osaks saanud õnne eest. Niisugustel alustel püsib see komme tänapäevani ning oleks rõõm näha, et ka Eestimaa katoliiklaste seas elustuks see vana ja hinge kosutav traditsioon.

«Observatori» viimane artikkel «Kiriku Elus»

Kui minu isa Jaan Abraitise perekond 1915/16.a. kolis Riist Tallinna, oli Tallinna koguduse preestriks isa Wentslav, kes vahekorra tõttu prantslanna Schemega sai peagi ümber paigutatud mujale. Tema järel sai koguduse preestriks konvertiit paater Stefani ja hiljem paater Joseph Kartte.

Majad Tallinna kiriku õuel olid peamiselt kiriku omandus. Ühe maja alumisel korrusel asus «Heategeva Seltsi» põhiliselt poolakeelne raamatukogu. Seal tegutses ka Leedulaste Klubi, mille esimeheks ma mõnda aega olin. Samuti olin koos konvertiit dr. Saare ja härra Juhnevicziga Tallinna Peeter-Pauli koguduse juhatuse liige.

Minu mäletamist mööda kuulus katoliku kirikule veel maja Haapsalus, Linda tn.3, kus elas õigeusu kirikust konverteerunud preester R.Waldak. Maja eest hoolitses katoliiklane Radzikowski.

Minu vend Leo Abraitis pühitseti 29.09.1926. aastal peapiiskop Antonio Zecchini poolt preestriks. Halvaervisliku seisundi tõttu (tuberkuloos) oli ta mõnda aega Prantsusmaal. Siis aga määrati ta 1929.a. Narva koguduse preestriks. Sealne kliima mõjus laostavalt tema tervisele ning kahe aasta möödudes ta suri.

Katoliiklased andsid välja kahte ajalehte «Kiriku Elu» ja «Ühine Kirik». Esimeses kirjutasin ka mina varjunime all «Observator».

Bruno Abraitis

Paide, 17. aprillil 1987. a.

* * *

Kohtusin advokaat Abraitisega, ühe eesti vanema põlvkonna katoliiklasega 1986. aasta sügisel tema viimases elukohas Paides. Elust ja nõukogude süsteemi viinusustest väsinud 82 aastane mees võttis mind oma ühetoalise tüüpikorteri uksele vastu. Tema silmades kohtasin rõõmu, hirmu, umbusu, kahtluse rohkeid varjundeid. Aastad Siberi vangilaagrites polnud möödunud jälgi jätmata. Minu tulekust oli talle teatatud, laual põles küünel. Kraamisin missaarbed kotist välja, siis piht ja Missa. Ladinakeelseid vastused, kuigi enne Vatikani II kk. kehtinud missakorra järgi, luges ta peast. Pärast Armulauda palvetasime vaikselt.

Siis vestlesime. Palusin tal kirjutada kõigest, mida ta katoliku kiriku «eesti ajast» mäletab. Pensionärist advokaat lubas, kuid täitis oma lubaduse alles aasta pärast. Küllastasin teda tavaliselt Jõulude ja Ülestõusmispühade ajal. Kohtumine, kus vana «observator» andis mulle üle oma napolisõnalised mälestused, jäigi viimaseks. Ühe tol ajal Paides elanud katoliiklase kaudu sain alles tükk aega hiljem teada, et Bruno Abraitis suri ootamatult insuldi tagajärjel. Kuigi ta oli lubanud teha kõik, et tema sugulased organiseeriks talle katoliiklikud matused, maeti ta siiski luterlikult.

R. Õ.

Katoliku kogudus Valka

Käesoleva aasta 5.novembril toimus Valga luterlikus kirikus esimene avalik roomakatoliiklik jumalateenistus selles linnas pärast Teist maailmasõda, ning koguduse taasasutamise koosolek. Missal osales umbes 60 inimest, kellest oma allkirjad asutatava koguduse nimekirja andsid 23, neist Valga poole pealt 3 eestlast, 2 lätlast ja 9 poolakat, Valkast 7 lätlast ja 2 poolakat.

Missal osales ka Valmiera katoliku koguse preester Janis Voitins, kes hooldab Valga-Valkale Läti poolt kõige lähemaid kogudusi. Jutlused toimusid kõigis kohalikes keeltes – eesti, läti, poola ja vene keeles, missa ise ladina keeles. Teenistuse muusikalise osa eest hoolitses grupp Tallinna koguduse muusikuid, kellele Jumal tasugu nende ohvrimeelsuse eest taluda pika reisi ebamugavusi.

Jumalateenistuse organiseerimise eest peame tänama Tarmo Pässe, kes nägi palju vaeva kuulutuste väljapanemisega ja vastavate teadete avaldamisega kohalikes ajalehtedes nii Valgas kui Valkas elavatele katoliiklastele.

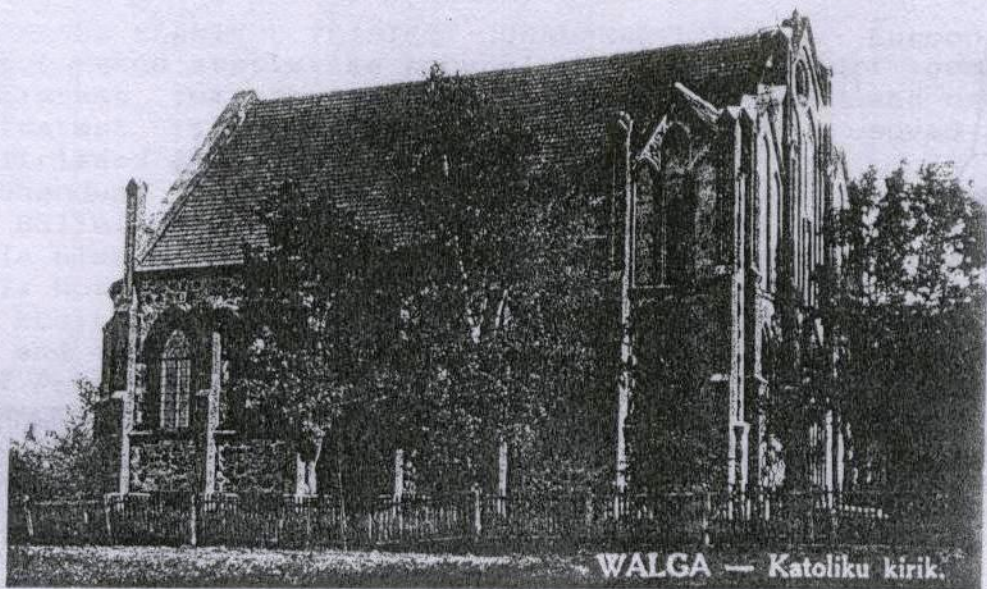
Valga katoliku kirik on ehitatud 1908. aastal Riia Valuema koguduse filiaalina kohalike, tol ajal peamiselt raudteel töötanud poolakate jõu ja rahaga. Kirikuhoone ehitati 29 meetrit pikk ja 13 meetrit lai. Pärast Teist maailmasõda Valga katoliku kogudus likvideeriti ja kirikuhoone anti spordiühingu «Kalev» käsutusse. Mainitud spordiühing kasutas kirikuhoonet spordisaalina, jättis aga selle sedavõrd hooletusse, et katusetalad läbi mädanesid ja katus sisse kukkus. Et varjata peremehelikkuse puudumisest tekkinud kahju, pandi kirik tagatipuks põlema. Koguduse taasasutamine Valgas tuli kõne alla seetõttu, et käesoleval aastal anti kirikuhoone, või täpsemalt selle varem, tagasi endisele valdajale – katoliku kogudusele.

Kiriku restaureerimiseks raha saamiseks on pöördunud mitmete välismaiste abistamisorganisatsioonide poole. Projekteerimistööga on aga juba algust tehtud. Arhitekt Illar Kannelmäe projekt näeb ette mitte üksnes kiriku taastamist endisel kujul, vaid lisab juurde käärkambriosa koos kogudusesaali ja preestri korteriga, ning kaks torni, mis seda tüüpi kirikule tõeliselt stiilse ilme annavad ning mis tõenäoliselt ka omal ajal plaanis olid, kuid jäid ilmselt rahapuuduse tõttu paremaid aegu ootama. Projekteerimise kulud on võtnud enda kanda Valga linn, neilt ootame abi ka edaspidi.

Eriti tänulikud peame olema Valga luterlikule kogudusele ja selle vaimulikule Peep Audovale, kes meie probleemi mõistvalt suhtusid ja lubasid meil pidada missat oma kirikuhoones. Just eelmisel päeval oli siin peetud usupuhastuspüha, päeva, mis tähistab luterliku kiriku lahkumist rooma-katoliku kirikust. Rõõm on kogeda siin, Pearu ja Andrese kodumaal, mõnd mõistvuse ja üksmeele avaldust, mis saab tugevamaks kui sajanditepikkune lahkmeel. On ju kodutule peavarju andmine üks kõige väärtuslikematest halastustegudest Jumala ees, ja seda kindlasti ka siis, kui peavarjuta on kogudus. Loodame, et meie ühistöö edaspidi laabub ja teenib kogu maailma lunastamise üritust.

Hiljuti toimusid kiriku ja arhitekti läbirääkimised Saksa abistamisorganisatsiooniga «Kirche in Not» esindajaga, kes sel eesmärgil külastas Eestit. Diskussiooni käigus sai selgeks, et Valga kiriku hoone restaureerimiseks täies ulatuses puudub hetkel raha. Arvestades lähemal ajal perspektiivis olevat kogudust – umbes 200 inimest – mis pealegi koosneb mittemest erikeelsest ja seetõttu eraldi jumalateenistust vajavast rahvusgrupist, otsustati esialgu ehitada välja kiriku juurdeehitus, käärkambriosa, mida võiks kirikuna kasutada seni, kuni leitakse vahendid kiriku taastamiseks kogu ulatuses.

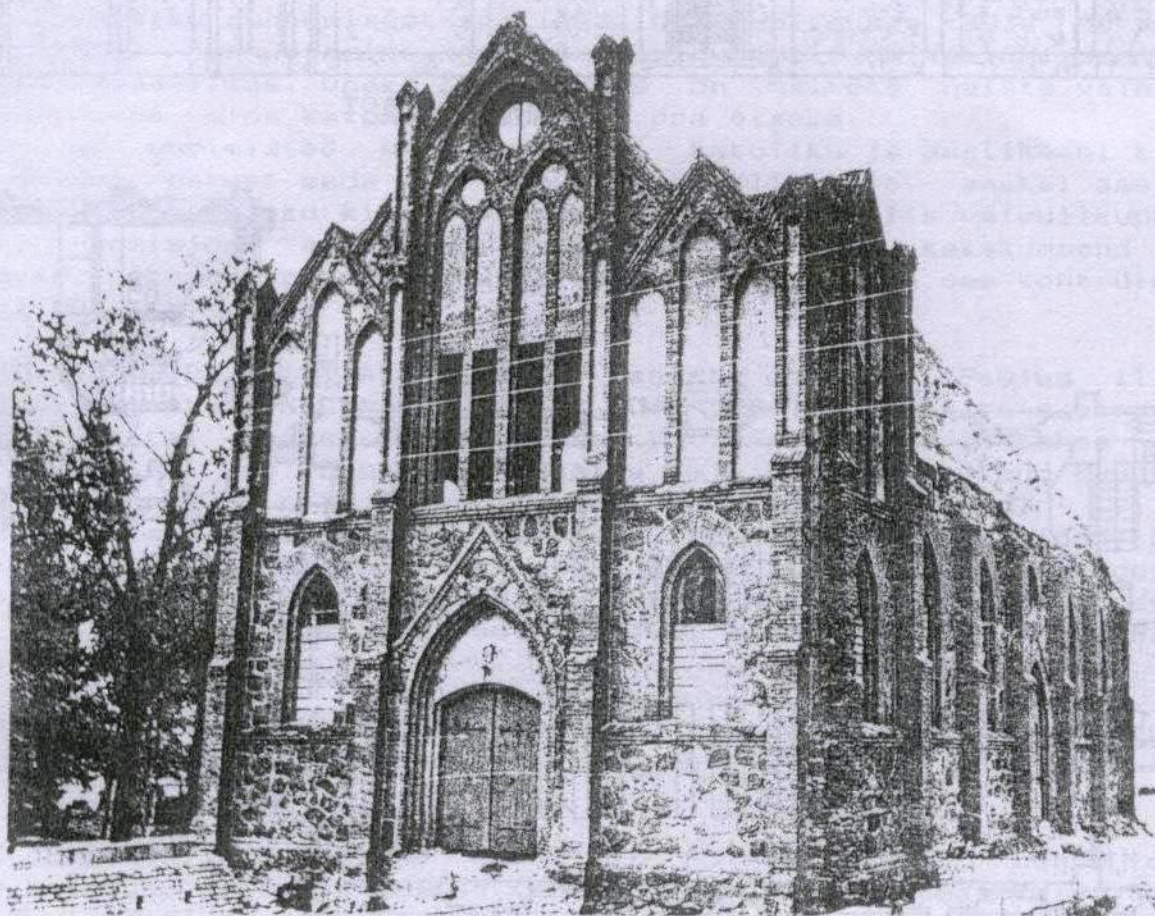
Me oleme rõõmsad ja tänulikud Jumalale, et Valga katoliiklased taas üheskoos jumalateenistust pidada saavad. Palvetagem aga ka kõik selle eest, et nad tulevikus võiksid ühise perena päris oma kodusse kokku tulla, leides siit õpetust ja juhatust eluks ning leevendust oma raskustele ja muredele.

WALGA — Katoliku kirik.

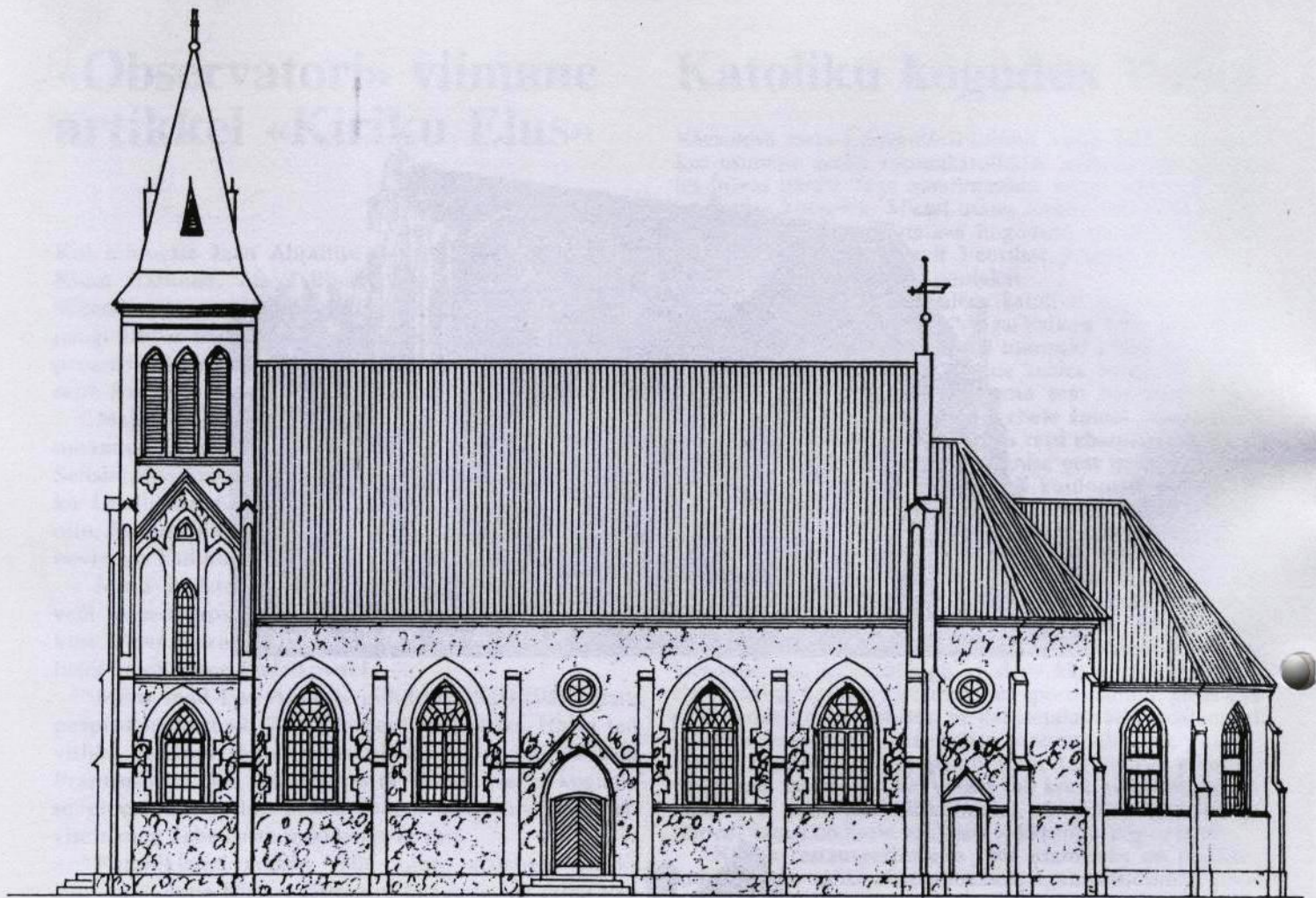
1940

1

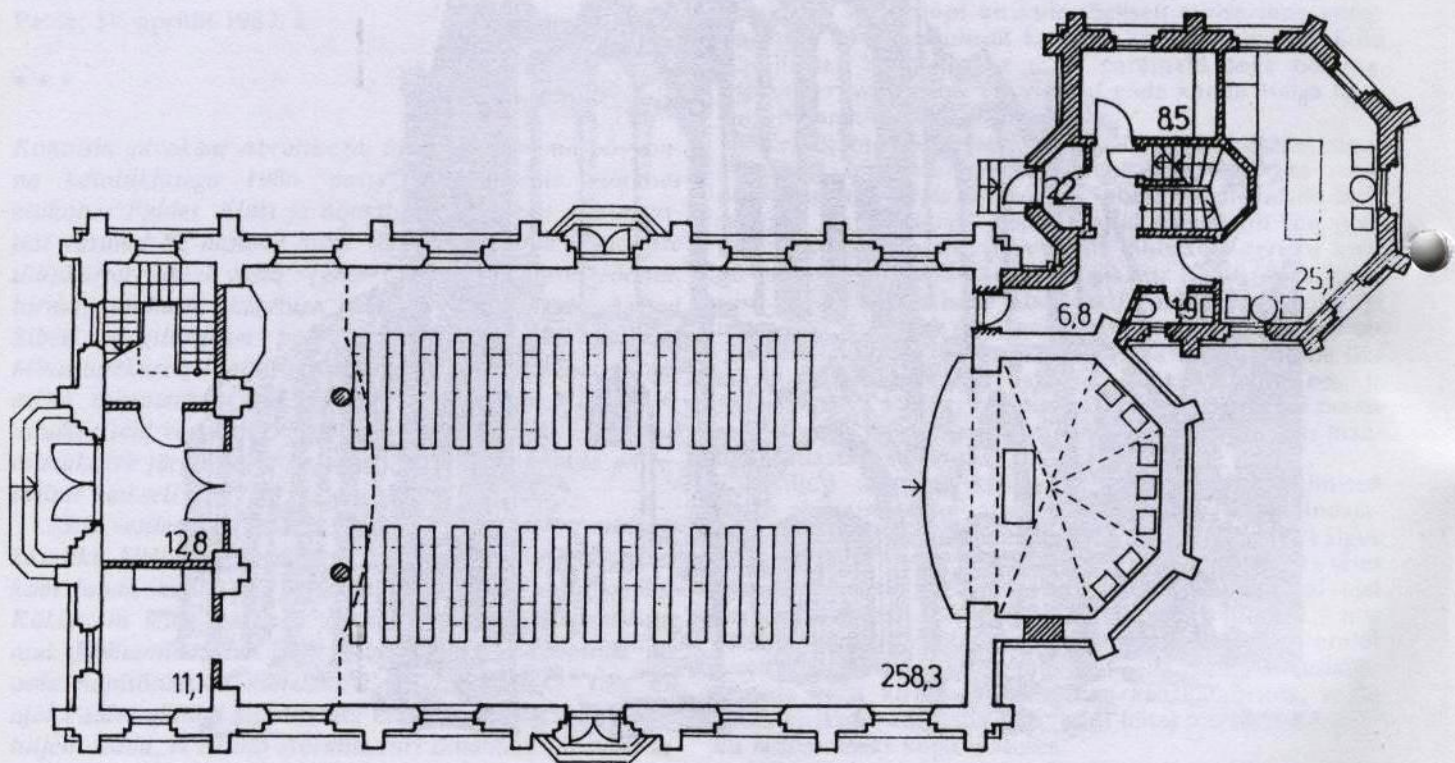

1990

2

VAADE LÖUNAST

PÕHIPLAAN

M 1:200

ARHITEKT ILLAR KANNELMÄE

5145 m³

Uudised

EUROOPA LÕUNAOSA ELANIKUD TEISTEST JUMALAKARTLIKUMAD. Euroopa ühenduse komisjoni koostatud statistika kohaselt on meie mandri lõunapoolsemad elanikud teistest jumalakartlikumad. Küsitluste tulemused osutavad, et 80 % kreeklastest, itaallastest ja portugallastest usuvad Jumalasse. Järgnevad iirlased 77 % -ga.

Euroopa ühenduse maade 370 miljonist elanikust peavad 65 % end usklikeks. Sellel keskmisel tasemel on belglased, sakslased, luksemburglased ja hispaanlased. Inglismaal on usklike 58 %, Prantsusmaal 50 %, Taanis ja Hollandis 48 %.

Iga viies küsitletu vastas, et ta usub Jumalasse, kuus protsenti tunnistas end ateistiks ja neli protsenti agnostikuks. Kõige rohkem ateiste oli Prantsusmaal - 14 %.

Usutunnistustest on Euroopa ühenduse maadel esikohal katoliiklus. 62,3 % elanikest on katoliiklased. Protestante on 21,8 %.

Kaks kolmandikku kogu Euroopa ja Nõukogude Liidu alade elanikest peab end usklikeks. Neist 255 miljonit on katoliiklased, 99 milj. õigeusu-ised ja 83 milj. protestandid.

UUS HINNANG VAIMULIKULE SEISUSELE ANGLIKAANI KIRIKUS. Ameerika anglikaanide ja katoliiklaste ühine teoloogiline komisjon on avaldanud uurimuse anglikaani kiriku vaimulike pühitsuse kehtivusest katoliku kiriku uue sakramentide teoloogia valguses.

Hartfordi peapiiskop John Francis Whealon, kes uurimistöö tulemused avalikkuse ette tõi, ütles, et see töö hajutab paljud valearusaamad katoliku kiriku suhtumisest anglikaanide pühitsusse. Kuid ta rõhutas, et pühitsuse tunnustamine katoliku kiriku poolt on veel mitmes küsimuses problemaatiline. Üheks takistuseks on näiteks naiste vaimulikeks ordineerimine, mida katoliku kirik ei pea õigeks.

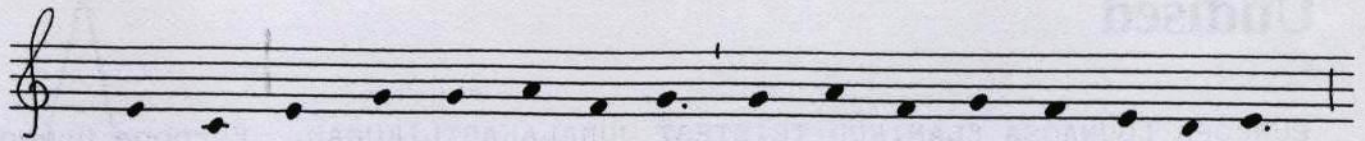
Ometi on uurimistöö sammuks edasi katoliku ja anglikaani kirikute lähenemisel, pärast seda kui paavst Leo XIII 1896. aastal ametlikult kinnitas, et katoliku kiriku silmis pole anglikaanlik vaimulikupühitus kehtiv. Komisjoni avalduses öeldakse: viimased kakskümmend aastat näitavad, et tänapäevasel anglikaani kirikul on oma koht üleilmses kristlikus kirikus.

PAAVST NÕUKOGUDE LIITU ALLES 1992? Paavst Johannes Paulus II tahaks meeleldi külastada Nõukogude Liitu, kuid tema pastoraalreis ei saa veel tuleval aastal teoks. Nii teatas Vatikani pressiatashee Joaquin Navarro-Valls, kes kummutas itaalia ajalehtedes levinud kuulujutud, mille järgi olevat reis paavstil kavas juba tuleval aastal.

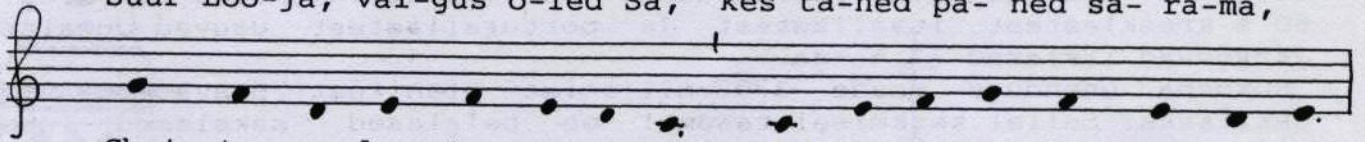
Möödunud aasta detsembris paavstile visiidi teinud president Mihhail Gorbatšov kutsus teda külastama oma riiki. Ka paavsti soov tulla Nõukogude Liitu on üldtuntud. Selline reis nõuab aga suuri ettevalmistusi, mistõttu ei saa see veel tuleval aastal teoks, ütles Navarro-Valls ajakirjanikele.

JÄRGMINE "KIRIKU ELU" NUMBER ilmub juba jõuludeks ning tuleb kogudustes müügile 24. detsembril. See number on ühtlasi 1991. aasta jaanuarinumber.

ILMUS MEIE KIRIKU LASTELEHE "AGNUS DEI" ESIMENE NUMBER. Lehte toimetab Tartu kogudus, eestvedajaks on koguduse juhatuses Toivo Reitalu. Esialgu loodetakse aastaks valmis saada 5 numbrit: adventiajaks, jõuludeks, paastuajaks, ülestõusmispühadeks ja suveks.

Cre- a- tor al- me si- de- rum, ae- ter- na lux cre- den- ti- um
Suur Loo- ja, val- gus o- led Sa, kes tä- hed pa- ned sä- ra- ma,

Chris- te, re- demp- tor om- ni- um, ex- au- di pre- ces supp- li- cum.
meid ä - ra vä- si kuu- la- mast, meil u- su val- gust ja- ga- mast.

Creator alme siderum
aeterna lux credentium,
Christe, redemptor omnium,
exaudi preces supplicum.

Suur Looja, Valgus oled Sa,
kes tähed paned särama,
meid ära väsi kuulamast,
meil usuvalgust jagamast.

Qui condolens interitu,
mortis perire saeculum,
salvasti mundum languidum,
donans reis remedium.

Kui kurja vaimu kiusatus
on ilmal' toonud hukatust,
siis Sinu palav armastus
on inimkonna lunastus.

Vergente mundi vespere,
uti sponsus de thalamo,
egressus honestissima,
Virginis matris clausula.

Nii suur on Sinu ohverdus,
surm, valu, ristikannatus,
me Ohvritall, me õnnistus,
kes puhtast Neitsist sündinud.

Cuius forti potentiae
genu curvantur omnia;
caelestia, terrestria
nutu fatentur subdita.

Su halastus on lõputu,
Su vägevus on määratu,
Su nime kirkus mõõtmatu,
ta ees kõik põlved paindugu.

Te, Sancte, fide quaesumus,
venture iudex saeculi,
conserva nos in tempore
hostis a telo perfidi.

Meid kaitse kõige kurja eest
ja hoia eemal vaenlasest,
et igavese kohtu ees
meil oleks lootust õndsuseks.

Sit, Christe, rex piissime,
tibi patrique gloria
cum Spiritu Paraclito
in sempiterna saecula. Amen.

Au olgu Taevaisale
ja kiitus Tema Pojale
ning Vaimule, kes lohutab,
meid igavikku juhatab.

Advendihümn

tõlkis Rein Õunapuu

*Esikaanel: Valga katoliku kiriku esifassaad restaureerimisprojektist
(vt. lk. 6 - 8).*

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: 200001 TALLINN
Vene tn 18, tel 446367